

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΚΑΙ
ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σύνοψη

Υπόβαθρο της μελέτης

Η έκθεση αυτή παρουσιάζει τα ευρήματα μιας μελέτης που διεξήχθη με στόχο να παράσχει μια συνολική εικόνα της κατάστασης που επικρατεί σήμερα στον τομέα της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας στην Ελλάδα (ΚΑΛΟ), και να ερευνήσει τα εμπόδια και τις ευκαιρίες για την ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού οικοσυστήματος για την υποστήριξη των φορέων της ΚΑΛΟ.

Αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου προγράμματος τεχνικής βοήθειας με επίκεντρο την ΚΑΛΟ το οποίο υλοποιείται από το British Council για λογαριασμό του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης στην Ελλάδα με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής μέσω της Υπηρεσίας Στήριξης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων. Η παρούσα μελέτη, ένας συνδυασμός ποιοτικής και ποσοτικής έρευνας, είναι η μεγαλύτερη που έχει διεξαχθεί μέχρι σήμερα στην Ελλάδα στον τομέα της ΚΑΛΟ, ως προς τον αριθμό των φορέων που συμμετείχαν σε αυτήν. Βασίζεται σε προγενέστερες μελέτες χαρτογράφησης και έρευνας που έγιναν με σκοπό να αποτυπώσουν τη γενικότερη εικόνα του τομέα της ΚΑΛΟ στην Ελλάδα. Η έκθεση αυτή έχει στόχο να λειτουργήσει ως ένα χρήσιμο εργαλείο για το ΥΠ.Ε.Κ.Α.Α. προκειμένου να κατανοήσει σε βάθος τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες του οικοσυστήματος της ΚΑΛΟ στην Ελλάδα κατά τον σχεδιασμό πρωτοβουλιών και πολιτικών στήριξης του εν λόγω τομέα. Μπορεί επίσης να φανεί χρήσιμο εργαλείο και για άλλους παράγοντες που θέλουν να υποστηρίξουν τους φορείς της ΚΑΛΟ, και βέβαια, για τους ίδιους τους φορείς της ΚΑΛΟ.

Η ΚΑΛΟ στην Ελλάδα

Η ευρύτερη κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία στην Ελλάδα είναι ένα φαινόμενο τόσο παλαιό όσο και νέο. Οι ρίζες του μπορούν να εντοπιστούν σε ένα σύνολο παραγόντων, ο πιο σημαντικός εκ των οποίων είναι τα συνεταιριστικά κινήματα που αναπτύχθηκαν με τα χρόνια, αν και μεγάλο μέρος των τελευταίων εξελίξεων στον τομέα αυτό δρομολογήθηκε από την πρόσφατη νομοθεσία και τα πρόσφατα πολιτικά κινήματα. Αυτό σημαίνει ότι ο τομέας της ΚΑΛΟ στην Ελλάδα βρίσκεται σε ένα σχετικά πρώιμο στάδιο. Υφίσταται δυναμικές αλλαγές, αλλά ταυτόχρονα έχει άμεση ανάγκη για υποστήριξη, ιδίως με τη μορφή της ανάπτυξης δεξιοτήτων, δικτύωσης, χρηματοδοτικών και άλλων πολιτικών που θα δημιουργήσουν ένα ευνοϊκό περιβάλλον.

Όπως αποκαλύπτει αυτή η έκθεση, υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες για την ανάπτυξη και τη διεύρυνση του αντικτύπου της ΚΑΛΟ στην Ελλάδα. Οι φορείς της ΚΑΛΟ βοηθούν στην αντιμετώπιση ορισμένων από τις σημαντικότερες προκλήσεις της χώρας, ιδιαίτερα της φτώχειας και της ανεργίας, ενώ ταυτόχρονα επιδιώκουν να προωθήσουν και να παρουσιάσουν εναλλακτικά επιχειρηματικά μοντέλα που ενσωματώνουν το κοινωνικό όφελος στην οικονομική δραστηριότητα.

Η ΚΑΛΟ στην Ελλάδα είναι επί του παρόντος ελάχιστα ανεπτυγμένη σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, με την πλειοψηφία των φορέων της ΚΑΛΟ στην Ελλάδα να είναι μικροί σε μέγεθος και προσφάτως συσταθέντες, ενώ ταυτόχρονα αντιμετωπίζουν εξαιρετικά δύσκολες οικονομικές συνθήκες σχετικά με την έναρξη των νέων φορέων, την οικονομική βιωσιμότητα και την ανάπτυξη της αγοράς.

Παράλληλα, το υφιστάμενο αντίξοο οικονομικό και κοινωνικό τοπίο στην Ελλάδα θεωρείται από τους φορείς της ΚΑΛΟ ως ένας λόγος για τον οποίο υπάρχει ανάγκη για μια πιο ισχυρή ΚΑΛΟ, προκειμένου να δημιουργήσει νέες ευκαιρίες, να αντιμετωπίσει την ανεργία και να θεσπίσει νέα οικονομικά και επιχειρηματικά μοντέλα σε περιοχές όπου τα συμβατικά μοντέλα έχουν αποτύχει.

Βασικά ευρήματα

Η μελέτη αυτή απευθύνθηκε σε 1.265 φορείς της ΚΑΛΟ τόσο μέσα από ποσοτικές όσο και από ποιοτικές ερευνητικές μεθόδους. Στους εν λόγω φορείς απεστάλη πρόσκληση συμμετοχής στην έρευνα που διεξήχθη μέσω του διαδικτύου και εξ αυτών ανταποκρίθηκαν οι 251. Επίσης συγκροτήθηκαν περισσότερο στοχευμένες ομάδες εστίασης και διεξήχθησαν συνεντεύξεις με καίρια εμπλεκόμενα μέρη εντός του τομέα της ΚΑΛΟ.

Τα βασικά ευρήματα από την έρευνα, τις ομάδες εστίασης και τις συνεντεύξεις συνοψίζονται στη συνέχεια:

Νεοφυείς φορείς: το 68 τοις εκατό των φορέων της ΚΑΛΟ που ανταποκρίθηκαν στην έρευνα έχουν συσταθεί τα τελευταία πέντε χρόνια, και από αυτούς πάνω από το 40 τοις εκατό τα τελευταία τρία χρόνια. Εν ολίγοις, μεγάλο μέρος του τομέα της ΚΑΛΟ μπορεί να χαρακτηριστεί ως νέο σε ηλικία/σε πρώιμο στάδιο. Η δυσκολία αυτή μπορεί να δικαιολογεί το γεγονός ότι ένα μεγάλο ποσοστό (74 τοις εκατό) έχουν ετήσιο κύκλο εργασιών (τζίρο) κάτω από 50.000 ευρώ, μιας και η σύντομη περίοδος λειτουργίας τους καθιστά δύσκολη την εδραίωσή τους στην αγορά.

Λειτουργία σε τοπικό επίπεδο: οι περισσότεροι δραστηριοποιούνται σε επίπεδο συνοικιακό (γειτονιάς), τοπικό και περιφερειακό, αν και μια σημαντική μειοψηφία λειτουργεί και σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο.

Επικεντρωμένοι στον άνθρωπο: το 78 τοις εκατό επιχειρούν να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της ανεργίας. Αυτός είναι -με διαφορά- ο πιο συνήθης κοινωνικός στόχος των φορέων της ΚΑΛΟ, και το 37 τοις εκατό επανεπενδύουν το όποιο οικονομικό πλεόνασμα προκύπτει στη δημιουργία θέσεων εργασίας.

Βοήθεια σε όσους έχουν ανάγκη: το 55 τοις εκατό βοηθούν μακροχρόνια ανέργους, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό βοηθάει ηλικιωμένους, άτομα με μαθησιακή ή σωματική αναπηρία, πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο.

Διάφοροι κλάδοι παραγωγής: οι φορείς της ΚΑΛΟ δραστηριοποιούνται σε ένα ευρύ φάσμα κλάδων παραγωγής και τομέων, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης, της παραγωγής τροφίμων, της κοινωνικής μέριμνας, του τουρισμού και της ανακύκλωσης.

Αισιόδοξοι για το μέλλον: το 68 τοις εκατό αναμένει αύξηση του κύκλου εργασιών τους (τζίρου) μέσα στους επόμενους 12 μήνες, και ένα παρόμοιο ποσοστό αναμένει να αυξήσει τα άτομα τα οποία απασχολεί. Πάνω από 90 τοις εκατό πιστεύει ότι η ΚΑΛΟ έχει δυνατότητες ανάπτυξης στον βιομηχανικό τους κλάδο και στη γεωγραφική

τους περιοχή.

Ανάγκη για χρήματα: η πρόσβαση σε κατάλληλη χρηματοδότηση είναι με διαφορά το μεγαλύτερο εμπόδιο στην βιωσιμότητα και την ανάπτυξη των φορέων της ΚΑΛΟ, είτε αυτό σημαίνει εξασφάλιση επιχορηγήσεων και δανείων για κεφάλαιο έναρξης ή/και ταμειακές ροές για την καθημερινή τους λειτουργία.

Με λιγότερο κοινωνικό αποκλεισμό: το 35% διοικείται από γυναίκες, και τα ποσοστά των γυναικών στο εργατικό δυναμικό του τομέα είναι υψηλότερα από ότι στις συμβατικές επιχειρήσεις.

Μορφωμένα ηγετικά στελέχη: το 41 τοις εκατό αυτών που ηγούνται ενός φορέα της ΚΑΛΟ έχουν μεταπτυχιακό ή διδακτορικό δίπλωμα, γεγονός που αποτελεί ευνοϊκή συνθήκη για την εκπαίδευσή τους στο πώς να διοικούν έναν φορέα της ΚΑΛΟ, καθώς πολλοί εξ αυτών χρειάζονται μια τέτοια εκπαίδευση.

Αυτά τα ευρήματα δείχνουν την ύπαρξη ενός δυναμικού συνόλου φορέων που βλέπουν σημαντικές δυνατότητες στην ανάπτυξη της ΚΑΛΟ στην Ελλάδα.

Άλλα καίρια ευρήματα από την ποιοτική έρευνα αποκάλυψαν τα εξής:

- Η Ελλάδα διαθέτει ένα ποικιλόμορφο και πλουραλιστικό τοπίο διαφορετικών ειδών φορέων της ΚΑΛΟ με διαφορετικά κίνητρα και μέσα λειτουργίας. Προς το παρόν, η δύσκολη αυτή κατάσταση έχει το μειονέκτημα ότι φέρει κατάπτωση και κατακερματισμό ανάμεσά τους.
- Έναν τομέα της ΚΑΛΟ, ο οποίος αναδύεται φυσικά και αυθόρμητα, τροφοδοτήθηκε συχνά από τα κοινωνικά κινήματα της περιόδου 2008-2011, και έχει ανάγκη από περισσότερη δομή καθώς ωριμάζει.
- Ένα φάσμα από εσωτερικές και λειτουργικές προκλήσεις σε «μικροοικονομικό επίπεδο» για τους φορείς της ΚΑΛΟ, ιδίως σχετικά με την λήψη αποφάσεων και την επίλυση διαφορών.
- Μια σειρά από εξωτερικούς παράγοντες σε «μακροοικονομικό επίπεδο» που μπορεί να

βοηθήσουν ή να εμποδίσουν τους φορείς της ΚΑΛΟ, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνητικών κανονιστικών διατάξεων, της πρόσβασης σε χρηματοδοτικά εργαλεία, και μιας ευρύτερης έλλειψης ευαισθητοποίησης γύρω από την ΚΑΛΟ στην κοινωνία.

- Την πεποίθηση ότι η ΚΑΛΟ στην Ελλάδα θα αναπτυχθεί μέσα στα επόμενα χρόνια, εξαιτίας της ικανότητάς της να αντιμετωπίσει την ανεργία, της σύνδεσής της με κοινότητες και κοινωνικά κινήματα, και της ευρύτερης αναποτελεσματικότητας των παραδοσιακών

επιχειρηματικών μοντέλων να δημιουργήσουν οικονομική αξία χωρίς να παράγουν αρνητικές συνέπειες.

- Ορισμένους τομείς όπου θα μπορούσε δυνητικά να επεκταθεί η ΚΑΛΟ, και συμπεριλαμβάνουν τον τουρισμό, την παραγωγή ενέργειας, τη διαχείριση αποβλήτων και τις κοινωνικές υπηρεσίες.

Προκλήσεις και συστάσεις

Βάσει των ευρημάτων, η έκθεση καταλήγει σε μια επισκόπηση των προκλήσεων και συστάσεων για την ανάπτυξη του τομέα της ΚΑΛΟ στην Ελλάδα ενόψει της δημιουργίας ενός σχετικού αποτελεσματικού ευνοϊκού περιβάλλοντος. Αυτές επικεντρώνονται σε τέσσερις βασικούς τομείς: ευαισθητοποίηση και προώθηση, χρηματοδότηση, κατάρτιση, εκπαίδευση και δεξιότητες, και νομοθεσία και κανονιστικές διατάξεις.

Οι βασικές συστάσεις συμπεριλαμβάνουν τα εξής:

- Δημιουργία ενός εθνικού κέντρου για την ΚΑΛΟ στην Ελλάδα
- Σχεδιασμός και εφαρμογή μιας ολιστικής στρατηγικής επικοινωνίας και ευαισθητοποίησης για την προώθηση του κινήματος της ΚΑΛΟ
- Παροχή κεφαλαίου εκκίνησης (με τη μορφή επιχορηγήσεων ή δανείων) στις νεοφυείς επιχειρήσεις της ΚΑΛΟ
- Συγκρότηση μιας ομάδας δράσης κοινωνικής χρηματοδότησης για την ανεύρεση εναλλακτικών μορφών χρηματοδότησης
- Εισαγωγή και προσαρμογή δοκιμασμένων μοντέλων εξειδικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων
- Παροχή εξειδικευμένης εκπαίδευσης για τη μέτρηση του κοινωνικού αντικτύπου

